

BARBARA PIETROŃ

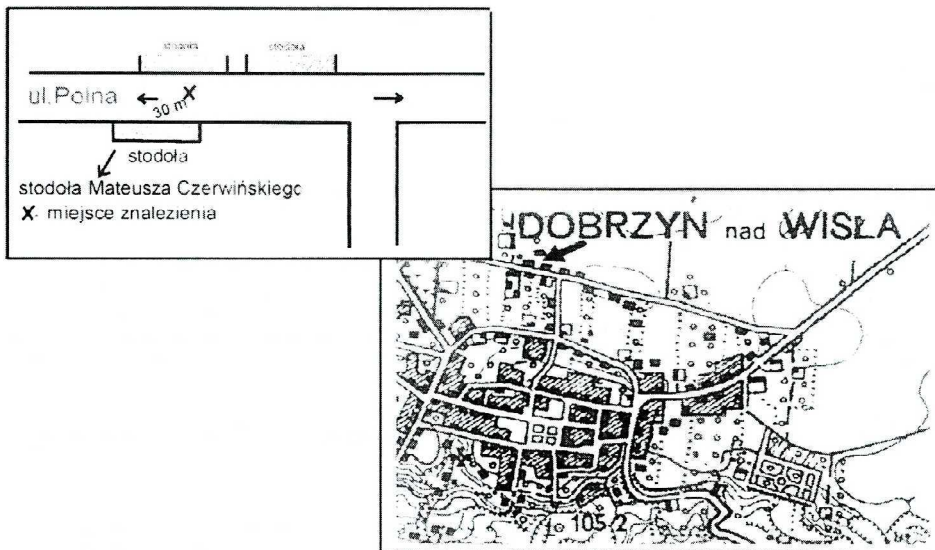
SKARB MONET Z POŁOWY XVI W. Z DOBRZYŃNIA NAD WISŁĄ¹

8.IX.1964 r. podczas robót drogowych na ul. Polnej w Dobrzyniu nad Wisłą (gm. loco, pow. lipnowski, woj. kujawsko-pomorskie) natrafiono na skarb monet, który wraz z resztkami rozbitego naczynia zabezpieczono na posterunku MO. Z ramienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w miejscu odkrycia doraźne prace badawcze przeprowadził mgr Januariusz Janikowski, jednak na nowe monety nie natrafił. Ze swoich poszukiwań sporządził krótki protokół zawierający również odręcznie narysowany plan sytuacyjny miejsca odkrycia skarbu. 27.XI.1964 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków przekazał znalezisko do zbiorów Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. Do księgi inwentarzowej wpisano 19.VIII.1966 r. 214 monet pod nr MOB/Mo 505-718. Resztki naczynia zaginęły.

Skarb z Dobrzynia nad Wisłą jest znaleziskiem interesującym z powodu miejsca jego odkrycia oraz rodzajów monet w nim zawartych. Na podstawie ich analizy można zwrócić uwagę na pewne zjawiska związane z obiegiem pieniądza w połowie XVI w. na terenie wprawdzie centralnie położonym, lecz niezbyt zasobnym, a nawet pozbawionym bogactw naturalnych.

Skarb liczy 214 monet. Ich stan zachowania jest dość dobry. Na powierzchni nie-licznych okazów widnieją ślady rdzy i zabrudzenia szarego koloru, można też zauważyć ślady po przyklejeniu innej monety. Większe trudności w odczytaniu legendy sprawiają monety Jana Olbrachta z powodu ich niestaranego i niecentrycznego bicia. Wyraźne ślady zużycia mają monety krzyżackie.

¹ Notatka wstępna: R. K u c z m a, *Dobrzyń. Skarb monet z XV-XVI w.*, WN X, 1966, z. 2, s. 125, 126. Między informacją w niej zawartą a wpisem do inwentarza monet istnieją pewne rozbieżności. Nieco odmiennie wiadomości zawiera nowsza publikacja: M. M ę c l e w s k a, A. M i k o ł a j c z y k, *Skarby monet z lat 1500-1649 na obszarze PRL. Inwentarz*, Warszawa 1983, s. 42, poz. 110.

Ryc. 1. Szkic lokacyjny znaleziska w Dobrzyńiu n/W.
Na podstawie rys. J. Janikowskiego wyk. E. Kopczyńska

Zestawienie monet ze skarbu z Dobrzyńia:

POLSKA		
Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)	szelągi pruskie	– 3
	szelągi gdańskie	– 15
	półgrosze koronne	– 13
Jan Olbracht (1492–1501)	półgrosze koronne	– 39
Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)	półgrosze koronne	– 2
Zygmunt I Stary (1506–1548)	szelągi ziem pruskich	– 35
	szelągi gdańskie	– 31
	szelągi elbląskie	– 16
	półgrosze koronne	– 4
	grosz koronny	– 1
	grosze ziem pruskich	– 17
	grosze gdańskie	– 4
Zygmunt August (1545–1572)	szelągi gdańskie	– 3
ZAKON KRZYŻACKI (1450–1497)	szelągi	– 9
PRUSY KSIĄŻĘCE		
Albrecht Hohenzollern (1525–1568)	szelągi	– 10
	grosze	– 8
ŚLĄSK		
Fryderyk II (1521–1547)	grosze	– 2
BRANDENBURGIA, Ks. krośnieńskie		
Jan Kostrzyński (1535–1571)	grosze	– 2

Pod względem chronologicznym skarb obejmuje bardzo długi, bo ok. stuletni okres emisji. Przeważającą ilość, bo 183 szt., stanowią monety polskie (85,5% całości), 31 szt. (14,5%) to monety obce.

Różnorodność pochodzenia monet w tym skarbie nie stanowi wyjątku zważywszy, że na przełomie XV i XVI w. na obszarze państwa polskiego panował chaos monetarny, spowodowany odrębnymi systemami panującymi w Koronie, Prusach i na Litwie.

Ziemia Dobrzyńska stanowiąca własność królewską² mieściła się w pojęciu „Wielkich Kujaw”³, lecz dotychczas brakuje szczegółowych opracowań dotyczących rozmieszczenia własności ziemskiej i podziałów administracyjnych w 1. połowie XVI w. Możemy sądzić, że zmiany gospodarcze i przeobrażenia w handlu, które nastąpiły w Polsce w początku XVI w., miały nieznaczny wpływ na rozwój Ziemi Dobrzyńskiej. Wprawdzie Dobrzyń został wcielony do Polski w 1466 r., ale dopiero potwierdzenie prawa chełmińskiego i liczne przywileje nadane przez Zygmunta I w 1519 r. sprawiły, że miasto, chociaż nie było portem zbożowym, mogło się rozwinąć i uczestniczyć w handlu z Gdańskiem⁴.

Jak wynika z analizy stref obiegu monet w XVI w. przeprowadzonej przez A. Mikołajczyka, obszar ten był słabo rozwinięty⁵, ale skarb z Dobrzyńia z zawartą w nim strukturą monetarną odpowiadał stosunkom panującym na sąsiadujących terenach i potwierdza istnienie silnych powiązań zarówno z ziemiami pruskimi, jak i z Koroną. Utrata znaczenia dawnych dróg handlowych na rzecz wolnego handlu sławnego Wisłą, dzięki statutom piotrkowskim ogłoszonym przez Kazimierza Jagiellończyka w 1447 r. i Jana Olbrachta w 1496 r., oraz otwarcie drogi na zachód w kierunku dolnego biegu Warty i środkowego Odry⁶, znalazło swoje odbicie w skarbie z Dobrzyńia nad Wisłą. Innymi materiałami porównawczymi z 1. połowy XVI w., które by potwierdziły udział Ziemi Dobrzyńskiej w rozwijającym się handlu, na razie nie dysponujemy. Większą ilość depozytów zarejestrowano na ziemiach przyległych – na Kujawach i Północnym Mazowszu⁷. Analiza tego depozytu w pewnym stopniu może objaśnić stosunki monetarne panujące na tym obszarze.

Wydaje się, że postanowienie z 7.III.1530 r. o zakazie obiegu wszystkich dawnych monet krzyżackich i miejskich i ich obowiązkowej wymianie w stosunku 3 szelągi na 1 grosz nie powiodło się, o czym świadczy choćby obecność monet krzyżackich⁸.

Żeby uniknąć uciążliwości utrudniających wymianę handlową, której ożywienie nastąpiło w początku XVI w.⁹, szlachta polska domagała się unii Prus i Korony i wpro-

² Z. Guldón, *Mapy Ziemi Dobrzyńskiej w II poł. XVI w.*, Roczn. Tow. Nauk. w Toruniu, R. 73, Toruń 1967, s. 26.

³ M. R. Krajewski, *Materiały do bibliografii Ziemi Dobrzyńskiej*, Włocławek 1986, s. 12.

⁴ *Atlas historyczny Polski*, Warszawa–Wrocław 1985, *Życie gospodarcze na ziemiach polskich w XVI w.*, s. 19, mapa 19.

⁵ A. Mikołajczyk, *Strefy obiegu monetarnego w Europie środkowej w średniowieczu i wczesnym okresie nowożytnym*, PiMMAiE w Łodzi, Ser. num. i kons, nr 9, 1989, s. 174, ryc. 22.

⁶ A. Szelaǳowski, *Pieniądz i przewrót cen w XVI i XVII w. w Polsce*, Lwów 1902, s. 78.

⁷ A. Musiałowski, *Obieg pieniężny na Kujawach*, PiMMAiE, Ser. num. i kons., nr 9, 1989, s. 184.

⁸ M. Gumowski, *Dzieje mennicy toruńskiej*, Roczn. Tow. Nauk. w Toruniu, R. 65, Toruń 1961, z. 1, s. 75.

⁹ Szelaǳowski, *o.c.*, s. 80.

wadzenia ujednoczonego pieniądza¹⁰. Kursujące wówczas monety różniły się wzajemnie zawartością kruszcu, tj. ciężarem i próbą¹¹, co było powodem, że proces integracji następował powoli. Przywileje nadane miastom pruskim w formie inkorporacyjnych i ustanowienie monety stanowej w latach 1454–1457 przez Kazimierza Jagiellończyka miało doprowadzić do zniknięcia złej monety krzyżackiej Ludwika von Erlichshausen (1450–1467)¹². W 1467 r. na sejmie w Elblągu uchwalono, że moneta krzyżacka i miejska będzie wszędzie przyjmowana¹³. Następnym krokiem były reformy przeprowadzone przez Jana von Tiefen (1489–1497) i Albrechta Brandenburskiego (1511–1525), którzy ustanowili relację: 1 grosz = 3 szelągom¹⁴. Ostatecznie w 1527 r. sejm pruski uchwalił unię monetarną z Polską, a grzywnę krakowską uznał za podstawową jednostkę mennictwa pruskiego¹⁵.

Skarb z Dobrzyńa jest przykładem na to, że w regulowaniu rachunków i zobowiązań między miejscowymi kontrahentami, nawet po reformie talarowej, na rynku lokalnym nadal stosowany był groszowy system obrachunkowy. Moneta polska stanowiła jedynie część zasobów monetarnych kraju wraz z dopuszczonymi do obiegu monetami cudzoziemskimi¹⁶. Założenia te okazały się stabilne, bo na przestrzeni 80 lat, od Jana Olbrachta do panowania Zygmunta Augusta, grosz utrzymywał się na nie zmienionej stopie¹⁷.

POLSKA

Kazimierz Jagiellończyk (1447–1492)

półgrosze koronne

Kub. WN, typ III¹⁸ (1479–1492)

Cz. 175 (5); 0,553, 0,835, 0,910, 0,929, 0,933 g; 18,8, 19,6, 19,0, 19,2, 19,5 mm

Cz. jak 175 (2); 0,829 (bita niecentrycznie), 0,880 g (av. i rv. przebite), 19,0, 20,8 mm

Cz. 176 (5); 0,833, 0,848, 0,854, 0,904, 1,115 g; 19,0, 19,8, 19,8, 19,7, 19,0 mm

Cz. jak 7031; 0,986 g; 19,4 mm, lecz na av. i rv. ∅ odwrócone

szelągi toruńskie

Kub.Pr. typ I/5 (1457–1492)¹⁹

Cz. 186; 1,328 g; 20,0 mm (niedobita)

Kub.Pr. typ I/6

Cz. jak 187; 1,052 g; 20,5 mm (niedobita)

Kub.Pr. typ I/8

Cz. jak 187; 1,081 g; 20,6 mm (niedobita)

¹⁰ *Ibidem*, s. 37.

¹¹ Z. Żabiński, *Systemy pieniężne na ziemiach polskich*, Ossolineum 1981, s. 92.

¹² Gumowski, *o.c.*, s. 57, 58.

¹³ *Ibidem*, s. 70.

¹⁴ Żabiński, *o.c.*, s. 70, 71.

¹⁵ *Ibidem*, s. 94.

¹⁶ J. A. Szwagrzyk, *Pieniądz na ziemiach polskich X–XX w.*, Ossolineum 1980, s. 57.

¹⁷ Żabiński, *o.c.*, s. 100.

¹⁸ S. Kubiak, *Monety koronne z drugiej połowy XV w. (1447–1506)*, WN XLII, 1998, z. 3–4, s. 127.

¹⁹ S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne w Prusach Królewskich w 2 połowie XV wieku*, Ossolineum 1986, s. 48–49.

szelągi gdańskie

Kub.Pr. typ II (1457–1492)

- Cz. jak 9224; 1,256 g; 19,0 mm (niedobita)
- Cz. 9226 (3); 1,011, 1,224, 1,498 g; 20,4, 20,0, 19,8 mm
- Cz. jak 9226 (3); 1,153, 1,156, 1,273 g; 20,4, 19,6, 20,0 mm
- Cz. 9226/9131; 1,062 g; 20,2 mm
- Cz. jak 9227; 1,161 g; 20,5 mm (niedobita)
- Cz. jak 9230; 1,052 g; 19,5 mm (niedobita)
- Cz. jak 9232; 1,078 g; 20,3 mm
- Cz. jak 9237; 1,228 g; 22,0 mm
- Cz. jak 9257; 1,176 g; 20,6 mm
- Cz. jak 9273; 1,335 g; 20,3 mm
- nieokreślona 1,496 g; 20,0 mm

Jan Olbracht (1492–1501)

półgrosze koronne

Kub.WN, typ I (1492–ok.1499)

- Cz. 194 (38); 0,689, 0,748, 0,799, 0,801, 0,812, 0,815, 0,835, 0,849, 0,852 (tab. I, 1), 0,863, 0,879 (2), 0,880 (2), 0,881, 0,883, 0,891, 0,893, 0,895, 0,901 (2), 0,902, 0,903, 0,904, 0,913, 0,921, 0,934, 0,944, 0,945, 0,949, 0,962, 0,989, 1,006, 1,035, 1,065, 1,128, 1,137, 1,254 g; 18,5, 19,3, 18,2, 18,0, 18,3, 18,4, 17,0, 17,0, 19,4, 18,3, 18,4, 18,8, 18,0, 17,0, 17,7, 18,4, 17,6, 18,7, 19,8, 18,0, 18,0, 18,6, 17,2, 17,6, 17,6, 18,4, 18,8, 18,5, 18,0, 18,0, 17,3, 17,6, 18,0, 19,0, 18,0, 17,7, 17,4, 18,2 mm

Kub.WN, typ II (1499–1501)

- Cz. 196; 0,999 g (tab. I, 2); 17,2 mm

Aleksander Jagiellończyk (1501–1506)

półgrosze koronne

Kub.WN, s. 159, (1502–1506)

- Cz. 201 (2); 0,891, 0,898 g; 18,0, 19,5 mm

Zygmunt I Stary (1506–1548)

półgrosze koronne

- 1507?; Cz. jak 9318; 0,966 g; 18,6 mm (niedobita)
- 1510; Cz. 226 (2); 0,984 (tab. I, 3), 0,997 g; 18,7, 18,5 mm
- 1511; Cz. 229; 0,949 g; 19,6 mm

grosz koronny

- 1529; Cz. 293; 2,013 g; 24,5 mm

szelągi ziem pruskich

- 1528; Cz. 4834 (2); 0,915, 0,936 g; 20,0, 20,2 mm
 - Cz. jak 4834; 1,141 g; 19,8 mm (fragment przyklejonej innej monety)
- 1529; Cz. 298 (13); 1,052, 1,075, 1,077, 1,081, 1,083, 1,085, 1,098, 1,102, 1,117, 1,121, 1,184, 1,206, 1,233 g; 19,4, 19,3, 19,2, 19,6, 19,6, 19,0, 19,8, 19,0, 19,5, 19,0, 19,3, 19,3, 19,5 mm
 - Cz. jak 298 (2); 1,003, 1,094 g; 19,4, 20,4 mm, lecz na rv: SOLIDUS PRUSSIE 15Z9

- Cz. jak 298; 1,094 g (tab. I, 4); 19,4 mm – na av. brak rozetki przed SIGIS.
 Cz. 4837 (3); 1,057, 1,174, 1,201 g; 20,0, 19,6, 19,0 mm
 1530; Cz. 303 (6); 1,051, 1,061, 1,067, 1,121, 1,132, 1,209 g; 19,5, 19,2, 19,5, 18,8, 19,3, 19,4 mm
 Cz. 4836; 1,121 g; 19,5 mm
 Cz. jak 4836; 1,174 g; 19,3 mm, lecz na rv.: SOLIDUS PRUSSIE 1530
 Cz. 4842 (2); 0,933, 1,065 g; 19,6, 19,6 mm
 1531; Cz. 308; 1,151 g; 19,5 mm
 Cz. jak 308; 1,065 g (tab. I, 5); 19,6 mm – napis pomyłony: av. SIGIS x REX x POSIGIS
 x RRUS; rv. SOLIDUS PRUIDUS 1531
 Cz. 4846; 1,084 g (tab. I, 6); 19,5 mm

grosze ziem pruskich

- 1529; Cz. 297 (2); 1,925, 1,971 g; 23,0, 23,3 mm
 1530; Cz. jak 301; 1,813 g; 23,3 mm, lecz na rv.: GROSS...
 Cz. 302; 1,970 g; 23,0 mm
 Cz. 4839; 2,025 g (tab. I, 7); 23,0 mm
 Cz. jak 4839; 1,982 g; 23,2 mm, lecz na rv.: GROS...
 1531; Cz. 307 (3); 1,892, 1,939, 2,017 g; 23,0, 23,0, 23,0 mm
 1532; Cz. 324; 2,098 g; 23,4 mm
 Cz. 7094; 1,935 g; 24,0 mm
 1533; Cz. 332; 1,995 g; 23,0 mm
 Cz. 333 (3); 1,926, 1,975, 2,016 g; 23,4, 23,2, 23,8 mm
 1534; Cz. 342; 2,041 g; 23,2 mm
 Cz. 343; 1,954 g; 24,0 mm

szelągi gdańskie

- 1530; Cz. 305; 1,144 g; 20,0 mm
 1532; Cz. 311 (8); 0,910, 0,917, 1,016, 1,054 (2), 1,057, 1,172, 1,253 g; 20,0, 20,0, 20,0, 20,5,
 20,2, 20,0, 20,2, 20,0 mm
 1539; Cz. 392 (4); 1,103, 1,133 (2), 1,141 g; 19,8, 20,0, 20,0, 20,4 mm
 Cz. jak 392; 1,132 g; 20,0 mm, lecz na rv. przed datą brak kropki
 Cz. 4889 (2); 1,101, 1,139 g; 20,0, 20,0 mm
 Cz. jak 4889; 1,138 g; 20,4 mm, lecz na rv. przed datą brak kropki
 Cz. 4890; 1,123 g; 20,4 mm
 Cz. jak 5654; 1,154 g; 19,5 mm, lecz data 1539
 1540; Cz. 403; 1,102 g; 20,0 mm
 Cz. jak 386 (2); 1,181, 1,183 g; 19,6, 20,3 mm, lecz data 1540
 1546; Cz. 414 (2); 1,105, 1,255 g; 20,7, 20,3 mm
 Cz. 4905; 1,174 g; 20,3 mm
 Cz. 4906 (3); 1,223, 1,228, 1,247 g; 20,3, 20,0, 20,5 mm
 1547; Cz. 418; 1,282 g; 20,3 mm
 Cz. 419; 1,322 g; 19,7 mm
 Cz. jak 419; 1,194 g; 20,6 mm, lecz na av. * SIGIS .DEI .GR REX .POLON;
 na rv. * MONE-E .CIVI.GDANEN .154?

grosze gdańskie

- 1531; Cz. 4847; 2,062 g; 22,7 mm
 1535; Cz. 359; 1,907 g; 22,0 mm
 1538; Cz. 385; 1,903 g (tab. I, 8); 22,6 mm

1539; Cz. 391; 1,942 g; 22,4 mm

szelągi elbląskie

1530; Cz. jak 306; 0,832 g; 18,2 mm, ubytek, na rv...ELBN

1531; Cz. jak 313/316; 1,038 g; 19,5 mm

Cz. 314/316 (2); 1,041, 1,158 g; 19,5, 19,6 mm

Cz. jak 314/316; 1,227 g; 19,6 mm

Cz. 317; 1,018 g; 20,3 mm

1532; Cz. 328; 1,079 g; 20,0 mm

Cz. 329 (2); 1,113, 1,125 g; 19,3, 19,5 mm

Cz. 4853; 1,150 g; 19,7 mm

1533; Cz. 4860; 1,129 g; 18,8 mm

1534; Cz. 346; 1,170 g; 19,6 mm

1538; Cz. 388 (2); 1,090, 1,206 g; 20,0, 20,4 mm

1539; Cz. 397; 1,133 g; 19,3 mm

Cz. 4895; 1,272 g; 19,7 mm

Zygmunt August (1545–1572)

szelągi gdańskie

1551; Cz. 473 (3); 1,118 (tab. I, 9), 1,164, 1,238 g; 20,3, 20,6, 20,3 mm

ZAKON KRZYŻACKI

Ludwik von Erlichshausen (1450–1467)

szeląg; Bft 781; 1,072 g; 20,2 mm

Henryk Reffle von Richtenberg (1470–1477)

szeląg; Bft 808; 1,086 g (tab. I, 10); 21,0 mm

Marcin Truchsess von Wetzhausen (1477–1489)

szelągi; Bft 879; 1,328 g; 19,5 mm

Bft 957/962; 1,124 g; 19,6 mm

Jan von Tiefen (1489–1497)

szelągi; Bft jak 971; 1,264 g; 19,5 mm (niedobita)

Bft 978 (2); 1,006, 1,139 g; 19,6, 19,8 mm

Bft jak 978; 1,072 g; 19,00 mm (niedobita)

Bft 992; 1,159 g; 19,7 mm

PRUSY KSIĄŻĘCE

Albrecht Hohenzollern (1525–1568)

szelągi; 1530; Bft 1127; Cz. 5412; 1,133 g; 19,8 mm

Bft 1128; Cz. 8663 (3); 1,164, 1,220 (2) g; 21,0, 19,5, 19,0 mm (fragment przy-
klejonej innej monety)

Bft 1126; Cz. 10756 (2); 1,153, 1,161 g; 19,6, 19,8 mm

1531; Bft 1136; Cz. 8665 (3); 1,016, 1,051, 1,101 g; 19,2, 18,6, 19,6 mm

1550; Bft 1208; Cz. 5434; 1,169; 19,6 mm

grosze; 1533; Bft 1140; Cz. 8668; 2,122 g; 23,2 mm

1534; Bft 1444; Cz. 8671; 2,086 g; 23,0 mm

1535; Bft 1155; Cz. 8675; 2,003 g; 23,3 mm
1537; Bft 1164; Cz. 5420; 1,844 g; 24,0 mm
1538; Bft 1167; Cz. 5421 (2); 1,975, 2,181 g; 23,5, 23,7 mm
1544; Bft 1193; Cz. 5429; 1,958 g; 23,2 mm
1545; Bft 1196; Cz. jak 5429; 1,964 g (tab. I, 11); 23,2 mm

ŚLĄSK

Ks. legnicko-brzeskie

Fryderyk II (1521–1547)

grosze m. Legnica; 1543; Bft 1258; 1,883 g (tab. I, 12); 23,3 mm
1545; Bft 1265; 2,031 g; 22,0 mm

BRANDENBURGIA

Ks. krośnieńskie

Jan Kostrzyński (1535–1571)

grosze m. Krosno²⁰; 1545; Bft 1244; 1,910 g (tab. I, 13); 23,2 mm
Bft 1248; 1,826 g; 22,8 mm

Skarb z Dobrzynia jest depozytem groszowym, złożonym ze 122 szelągów, 58 półgroszy i 34 groszy, nie zawiera monet o wyższym nominale. Wartość stezauryzowanych monet w gotówce, w przeliczeniu na grosze, można oszacować na ok. 103 gr. Nie była to wielka kwota. Według cen krakowskich w połowie XVI w. można było za nią kupić ok. 4 ćwiertni (= 404 kg) żyta²¹. Ukryte pieniądze stanowiły raczej drobne nadwyżki lub były przeznaczone na dalsze poczynania gospodarcze. Niedostatek surowców, który uniemożliwiał czerpanie zysków z eksportu własnego zboża, mógł być także przyczyną braku pieniądza w obrocie. XVI wiek, który był okresem rozwoju gospodarczego i aktywnego obiegu pieniądza, nie skłaniał ludności również do zakopywania gotówki w ziemi²². Możliwe, że z tej przyczyny na Ziemi Dobrzyńskiej nie zanotowano innych skarbów z 1. połowy XVI w.

W skarbie z Dobrzynia interesujące jest to, że większość monet, bo aż 151, pochodzi z mennic działających na terenach położonych na północ od tego miasta: w Toruniu, Gdańsku, Elblągu i Królewcu. Zaledwie trzecią część monet wybito w mennicy krakowskiej. Na przykładzie skarbu z Dobrzynia widać również, że ujednoclenie mennictwa polskiego przeprowadzone przez Zygmunta I, w praktyce następowało bardzo wolno, gdyż większość monet pochodzi z mennic Prus Królewskich i Książęcych. Na tej podstawie możemy przypuszczać, że Dobrzyń dzięki swemu położeniu nad Wisłą i dlatego, że nie przechodziły tędy główne trakty lądowe, utrzymywał więzi gospodarcze z Pomorzem, stanowiąc zaplecze eksportu produktów rolnych i leśnych dla wielkich przedsiębiorców handlowych. Wszystkie występujące w skarbie rodzaje monet

²⁰ M. Gumowski, *Fryderyk II legnicki i jego monety*, WN V, 1961, z. 4, s. 211.

²¹ A. Wyczański, *Epoka Odrodzenia* [w:] *Zarys historii Polski*, pod red. J. Tazbira, Warszawa 1980, s. 191.

²² A. Mikołajczyk, *Romantyczne iluzje i ekonomiczna rzeczywistość skarbów monet w XVI–XVIII wieku. Kilka przykładów środkowopolskich*, WN XXIII, 1979, z. 3, s. 161, 162.

spełniały funkcję pieniądza obiegowego na ziemiach polskich. Niewielka ilość, 4 szt., monet obcych Fryderyka II legnickiego i Jana Kostrzyńskiego, chociaż już w 1544 r. na sejmie w Piotrkowie zakazano ich przyjmowania, wybite zostały według stopy polskiej²³. Ukrycie skarbu nastąpiło zapewne po 1551 r.

Odosobniony skarb, który odkryto na Ziemi Dobrzyńskiej, potwierdza spostrzeżenia wynikające z analizy innych znalezisk, że w XVI w. istniała kontynuacja stosunków handlowych z miastami pruskimi. Podobnie jak w Dobrzyniu, skarby te zawierają monety krzyżackie miast pruskich, śląskich i niemieckich, jednak z przewagą monet polskich²⁴.

WYKAZ SKRÓTÓW

- Bft — E. Bahrfeldt, *Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg, Bd. I: Münzen und Medaillen der Provinz Preussen von Beginn der Prägung bis zum Jahre 1701*, Danzig 1901
- Cz. — E. Hutten-Czapski, *Catalogue de la collection des médailles et monnaies polonaises*, vol. I–V, Graz 1957 (reed.)
- Kub.Pr. — S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne w Prusach Królewskich w 2 połowie XV w.*, Wrocław 1986
- Kub.WN — S. Kubiak, *Monety koronne z XV wieku (1447–1506)*, WN XLII, 1998, z. 3–4
- PiMMAiE — Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi — Seria numizmatyczna i konserwatorska

BARBARA PIETROŃ

A HOARD OF MID-SIXTEENTH CENTURY COINS FROM DOBRZYŃ ON THE VISTULA

(Summary)

A hoard of 15th–16th century coins was found in Dobrzyń on the Vistula (commune loco, powiat Lipno, Kujawsko-Pomorskie Voivodeship) on September 8, 1964 in Polna Street during road works. A pot (lost since then) contained 214 coins. They were given to the Leon Wyczółkowski Museum in Bydgoszcz to be registered in the inventory book No MOB/Mo 505–718.

This is the first find from that time (*tpq* 1551) discovered in the Dobrzyń Land. The hoard consists of shillings, half-Groschen and Groschen struck chiefly by Polish rulers in the Cracow mint, or by their consent in mints in Toruń, Gdańsk and Elbląg. They make up 85.5 per cent of the complex. Foreign coins: Teutonic Order (9 pieces) and Ducal Prussia (18 pieces), were allowed to circulate over the area of Poland after the monetary union of 1527 when the Cracow mark was acknowledged as the basic unit of Prussian coinage. Converted to Groschen (approx. 103), the hoard's material value is not high, however, the diversity of nominals occurring in it testifies Dobrzyń's relationships with the cities that took part in waterway trading along the Vistula River.

²³ Gumowski, *Fryderyk II legnicki...*, s. 211.

²⁴ M. Męciewska, *Moneta krzyżacka*, WN XIII, 1969, z. 2, s. 96.

Tablica I. Monety ze skarbu z Dobrzyń. 1. Jan Olbracht, półgrosz kor., Cz. 194; 0,852 g; 2. Jan Olbracht, półgrosz kor., Cz. 196; 0,999 g; 3. Zygmunt I, półgrosz kor., 1510 r., Cz. 226; 0,984 g; 4. Zygmunt I, szeląg ziem pr., 1529 r., Cz. jak 298; 1,094 g; 5. Zygmunt I, szeląg ziem pr., 1531 r., Cz. jak 308; 1,065 g; 6. Zygmunt I, szeląg ziem pr., 1531 r., Cz. 4846; 1,084 g; 7. Zygmunt I, grosz ziem pr., 1530 r., Cz. 4839; 2,025 g; 8. Zygmunt I, grosz gd., 1538 r., Cz. 385; 1,903 g; 9. Zygmunt August, szeląg gd., 1551 r., Cz. 473; 1,118 g; 10. Henryk Reffle von Richtenberg, szeląg, Bft 808; 1,086 g; 11. Albrecht Hohenzollern, grosz, 1545 r., Bft 1196; 1,964 g; 12. Fryderyk II, grosz, 1543 r., Bft 1258; 1,883 g; 13. Jan Kostrzyński, grosz, 1545 r., Bft 1244; 1,910 g. Skala 1:1